

32. szám. 1869. Aug 12.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
AZ „ATHENAEUM”
IROD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi RUSZ K.

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
(BEELŐTT EMICH GUSZTÁV-FÁLS)
NYOMDÁBAN.

Cikkek: „Egy koronázott költőről. (Tennyson Alfréd.) — „Betegen.“ (Weis Károly költeménye.) *Dobó Lászlótól.* — „Ninivéről.“ *! Szakolyi Viktortól.* — „A növények kora.“ *Korcsósner Liptótlól.* — „Teknősbéka-vadászat Jáva szigetén.“ — „A tej alkatrészei és használata.“ *Kornstein Lejostól.* — „A pénz nemeiről.“ *Nigrinyi Józseftől.* — „Egy hét történe-

te.“ *Vadnay Károlytól.* — „Vegyes közlemények.“ — „Irodalom.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „Ujdonságok.“

Képek: Egy megkoronázott költő. (Tennyson Alfréd.) — Vadászatot ábrázoló asszír dombormű. — Zsidó foglyok, az asszír király elé vezetetve. (Ninivéről szóló cikkiükhöz. Flandin festménye után.) — Teknősbéka-vadászat Jáva szigetén.

Irodalom,

— („A székely föld leírása, történelmi, régészeti, természetrajzi és népművészeti szempontból.“) B. Orbán Balásznak ezen nagybecsű munkájából most jelent meg a 3-dik kötet nagy negyedrész-alakban, három önálló és 53, a szövegbe nyomott faszemlével. Orbán ezen kitűnő, s mindenki által élvezettel olvasott munkáját a szakközlönyök már eléggé méltatták, s ez után mi is lelkiismeretesen ajánlhatjuk az olvasók figyelmébe. Együttal jelenthetjük, hogy Orbán e mű 4-dik kötetét is (Máros-szék) sajtó alá bocsátá s arra előzetesít nyit, egyszeri példányra 2 ft. 50, diszkötésűre 3 ft. 80 kr-ával, s a pényzek okt. végeig akár Ráth Mór könyvkereskedőhöz, akár szerzőhöz (váci-utca 9-dik szám) küldendők. A most megjelent 3-dik kötet bolti ára 4 ft.

— („A „Századok“-ból), a Tört. Társulatnak Thaly Kálmán által szerkesztett folyóiratából most jelent meg a 7-dik füzet. Főbb cikkei: Vajda-Hunyad váráról, Schulcz F.-től. Az 1744-diki hadjárat és hg Bathiányi Károly, Kápolnaitól;

Kalászat a vöröskői lelváltárból, Jedlicskától; könyvismeretek, bírálatok stb.

— („Humoroszkek“,) írta Karvázi József, kiadta Demjén László Kolozsvárott; egy kötet, ára 1 ft.

— *Ráth Mór kiadásában ismét egész csomó),* ép oly becses, mint érdekes irodalmi mű jelent meg; ugyanis:

1. *Hugo Victor „Nevél ember“* című, világszerte fészült kiváncsisággal várt regényének 2-dik és 3-dik kötete.

2. „*Páris Amerikában*“, írta Laboulay Eduárt, franciából fordította Márkus István. Két kötet.

3. *Szemere Bertalannak számívetésben írt „Napló“-ja.* Második és harmadik füzet.

4. „*A magyar vezérek kora, Árpádtól Sz. Istvánig*“, írta Szabó Károly, kinek östörténelmünk ismertetéséért eddig is köszönettel tartoztunk. E műből eddig három, nagy oktáv alakú füzet jelent meg.

Szerkesztői üzenetek.

— *Ó-Liskán.* K. E.-nek. Mire elkészülnek, már nem lennének időszerűek. Kérjük tudósítását: vajjon magunknál tarthatjuk-e jövő tavaszig?

— *Nyíregyházára.* V. K. B.-nak. Biz! azok után jól készült a tóthi bajos.

— *Máros-Vásárhelyre.* „Szép leány! kérék...“ Olvasgató Gregus költészeténél s az idevonatkozó eszenirányú műveket.

— *Szarvasra:* S. S. Azokat a régebbieket jobban szerettük.

— *N-Kapusra:* B. J.-nak. Az „Anyagi érdekeink“ című szaklap' an inkább volna helyén, ha a közelebbi érdekű tárgyak helyet engedhetnének neki.

— „*Az üstökösök csodavilága*“ mielőbb meg fog jelenni.

— *Körmendre:* L. J.-nek. Mi már rég intézkedtünk, s a kiadóhivatal állítása szerint onnan rendszeren történik az expedálás.

Ujdonságok.

* (A természetvizsgálók és orvosok) fiumei nagygyűlésére (sept. 6 — 11.) a vasutak és gőzhajók felháron szállítják mindazokat, kik igazoló jegyket előmutatják. Ilyet minden tudomány- és kirándulás-kedvelő kaphat e hó 20-ig, ki a 6 frtos tagdíj mellékléle mellett dr. Rózsai József pénztárchoz fordul. (Pest, országot 54 sz.). Az osztrák Lloyd-társulat a nagygyűlés alatt mindennap járattja hajóit Triest és Fiume közt, egy hajót pedig a tengeri kirándulásokra egészen készen tart. A krajnai tartomány kormányzósága föl van kérve, hogy az adelsbergi barlangot a látogatásra megnyissa, és a megjelenő napon abban világitást rendezni sziveskedjék. Az orvosok és természetvizsgálók a következő években tartandó nagygyűlésre meghívásokat kaptak Nagy-Váradról, Aradról, M. Szigetről, Győrből és Mehádiáról. Fiumében oly diszlakomát rendeznek a természetvizsgálóknak, mely 16,000 frtba kerülend.

* (A földművelési miniszterium) a jövő évi, april 10-dikén dohánykiállítását rendez a pesti Köztelken. A jelesb termelők arany-, ezüst- és bronz-érmeket nyernek jutalmul, a kisebb termelők pedig 50, 25 és 10 frtos jutalmakat.

* (Az olasz kormány), mint a „Presse“ nek Flo-

rencből írják, szintén konzultásot fog fölállítani Budapesten.

* (A kolozsvári egyetem ügye) az újabb időben annyira előre haladt, hogy még ez év folytán várható engedélyezése. Nem lehetetlen, hogy Eötvös báró zsebében viszi magával öszire.

* (Az aradi 13 vértanú szobrára) már több mint 30 ezer frt gyűlvén össze, a legközelebbi közgyűlésben a szobor mintájára már pályázatot nyitnak.

* (A történelmi társulat) idoi nagygyűlésén, mely sept. 20-án lesz Ipolyiságon, Toldy Ferenc Balassa Bálintról, a költőről fog értekezni. Ipolyi Arnold azonban — betegsége által — akadályos van, hogy Hontmegye multjáról ígért felolvastását megtarthassa.

* (Patterson), ki sok időig tartózkodott hazánkban, Jókai „Uj földesur“ című regényét is lefordította angolra, és a Kisfaludy-társaság külső tagja, jelenleg egy nagyobb munkát in Magyarországról, mely hazánk történelmére is kiterjed.

* (A kolozsvár-n. váradai vasutonalon) pár nap előtt már egész Kardosfalvaig tettek próbamenetet, számos meghívottakkal.

* (Rajzi kolónák számára) azon örvendetes hírt

Ötödik évi folyam.

32. szám.

Pest, 1869. Augusztus 12-én.

Egy koronázott költőről.

(Tennyson Alfréd.)

Dante és Petrarca korában még valósággal megkoronázták a kitünő költöket; akkoron az ünnepelt és kiválasztott férfi halántékai köré nemcsak jelképileg, de valósággal borostyánt füztek s így ama régi jó időkben a nagy költők nemcsak eszményileg, de bizonyos tekintetben szertartásilag is a királyok rangfokozatában állottak.

A költők megkoronázása mai napság a könyvkereskedők és szinigazgatók kiváltsága, avagy nagy ritkán még a királyok is felhasználják előjogaikat, a szájuk ize szerinti költöket itt-ott udvari tanácsosokká vagy lovagokká nevezvén ki. A költők megkoronázásának intézménye azonban, melynél fogva t. i. közülök a legnagyobbak nyilvánosan és ünnepélyesen tüntettek ki, mai nap már nincsen szokásban.

Hajdanában azonban nagy volt az úgynevezett „udvari poéták“ száma is; volt ilyenje nagy Mátyás királyunknak, részint az volt Voltaire is nagy Frigyes udvarában; de sőt a legkisebb fej-

delmi udvar sem nélkülözhető ezen kétlábu, tollatlan állatot, a kinek farkcsóválás közti tömjénezése, rithmusokban való dicsőség-trombitálása a fényűzés kellékeihez tartozott. Jelenleg már csak egy „udvari poétát“ ismerünk, s pedig azon államban, hol a legtagabb egyéni szabadsággal csodálatosan vegyül össze számos kopott régi szokás, t. i. Angliában. Ezen udvari poéta neve: *Tennyson Alfréd.*

Tennyson Alfréd.

Csodálatos lehet, hogy a hajdani közvéleményt az angol királynő saját személyében egyesítette, midőn Tennyson nemcsak „udvari,“ hanem egyszersmind borostyánnal meg-

koronázott (poeta-laureatus) költővé nevezte ki, de szerencsére, ez a választása nem volt hibás.

Megtörténhetik, hogy valamely költő a legkitünőbb műveket teremti a nélkül, hogy a nagy közönség megértene s méltányolná őt; Tennyson Alfrédra nézve azonban ez sem alkalmazható, mert ünnepélyes kitüntetését elismert siker előzte meg s abban minden izléssel és irodalmi képzettséggel bíró ember megegyezett, hogy Anglia a jelenkorban Tennysonnál tökéletesb költőt nem bir felmutatni. A mi irodalmunkban tüzetesebben legelőször Szász Károly ismertette őt a „Buda-pesti Szemle“ hasábjain.

Tennyson a költő állása és hivatása teljes tudatával bír; ő kétségbevonja a közönség azon jogát, hogy az a költő magánéletébe avatkozhassék s megtagadja a bírálótól ítélte jogosságát. „Ne hangold le — úgymond — a költő kedélyét, mert te annak mélységét be nem láthatod. Világosnak, verőfényesnek kellene annak mindig lennie s kristály-patakként odább csergedeznie. Te, sötét szemöldű álbölcs, ne lépj közelebb, mert szent ez a hely. A ravaszság mosolya s a fagyos gúny nem valóik ide. Én szentelt vizet akarok szórni azon borostyán-bokrok fűszeres virágaira, melyek e helyet övezik. A te szivtelen szavadra elhervadnának a virágok, mert a te szemedben halál van s lehelleted fagyos.“

Tennyson ilyféle költeményeiből nagy izgatottság s érzékenység, a közönség ítélletének megvétele ép úgy, mint az egyesé, s oly büszkeség szól, mely a költő létezésével nyilvános ellenmondásban látszik lenni. Az ily módon beszélő költőnek azt kellene hinnie, hogy ő csak önmagáért, s nem a népért létezik, s ha ezt hinnie, ez vagy embergyölölő betegségre, vagy a legvastagabb önzésre mutatna. Tennyson azonban még sem hiszi ezt komolyan, mit azon költeményével is elárul, melynek jelszava Shakespeare ezen mondata: „Átkozott legyen, a ki háborgatja csontjaimat!“ „Átok — úgymond — azon bolondokra, kik az ő (a költő) hamvainak nem hagynak nyugtot! Irigylésre méltóvá teszik ezek a bokrok és barázdák jelentéktelen kis dalnokainak sorsát,“ stb. Csalogány- vagy pacsirtaként énekeljen a költő, — úgymond — s hallgassák ezt az emberek, de ép úgy ne ócsárolják, mint nem ócsárolják a csalogány avagy pacsirta dalát.

Mindezekből látszik, hogy Tennysonnak oly sajtáságai vannak, melyeket nem mindenki helyesel, s melyek miatt a közönség hangosan valóban nem lelkesülhet mellette, és sokan állítják, hogy ő már e miatt sem válhatik népszerűvé. Ő

költeményeinek sem válogatott szavaiban, sem képeiben soha sem számított a nép izlésére, a népek soha sem hízelgett. Ő a naivitást, vagyis oly dolgok természetes előadását, melyek csak a leg-egyszerűbb természetességet tűrik el, nem ismeri, s vádolják azzal is: hogy költeményeiben nincs ugyan beteges, avagy értelem nélküli dagály, hogy azok ugyan bámulatosan ki vannak faragva és csiszolva, mindazáltal oly színűek és alakúak azok, melyek a tömeg szemmel nem egyeznek meg. A szigorúbb bírálók még nyelvezetét is nagyon keresettnak mondták; mind-ezen ítélet azonban Tennysonnak csak régiebb költeményeire vonatkozhatik.

Tennyson Alfréd 1710-ben, Lincoln-shire egyik falujában született, hol atyja lelkész vala. Ő a cambridgei egyetemen végzé tanulmányait, tehát nem azon főiskolában, melyben az aristokratikus hajlamokat és előítéleteket különösen dédelgetik. 1830-ban jelentek meg első lyrai kísérletei egy kötetben, s 1832-ben második kötete látott napvilágot, s bár mindkettőben volt néhány kitünő költemény is, nyomatlanul tűntek le azok.

Tennyson erre minden már kinyomatott és kéziratban levő költeményét tűzbe vetette s csak tíz év múlva lépett fel egy újabb kötettel, melyben igen sok költemény volt a már előbb megjelent füzetekből. Vajjon ezen tíz év alatt a nép izlése változott-e annyira, avagy az ítézet jutott lelki-isméretesb kezek közé? Elég az hozzá, a harmadik kötetet lelkesedve fogadta a közönség, s Tennyson híre meg lőn alapítva.

Ezután pihenés nélkül dolgozott. Kisebb művein kívül 1847-ben „A hercegnő,“ s 1850-ben az „In memoriam“ című költeménye jelent meg. 1850-ben az elhalt Wordsworth helyébe a királynő megkoronázott költővé (poeta laureatus) nevezte őt ki s erre halából legközelebb megjelent költeményeit a királynőnek ajánlotta. Lyrai költeményeinek 1853-ban már IX. kiadása jelent meg, s bár a királyné által megkoronázott, s ezenkívül „baronet“ rangot nyert, költészete irányát meg nem változtató, hanem megőrizte oddigi magasztos önállóságát.

Nagyobb költeményei közül 1855-ben „Maud,“ 1859-ben „A király idyljei“ (melyekből a pompásan illusztrált „Genevrát“ most közli az igen jól szerkesztett „Magyar Bazár“ szépirodalmi melléklapja), s ugyanazon évben „A shalotti hölgy“ jelent meg; legújabb nagy költeménye „Arden Enoch,“ s ezen műve, valamint „Aylmers Field,“ „Tengeri álmak“ s egyebek tökéletesen megszűntették azon vádat, hogy nem bir népszerűvé válni.

A leiró költészetben, a tájképek festésében Tennyson felülmúlhatlan. Legszebb művei a rim nélküli jambusokban írt romantikus költeményei, milyen például a „Dora“ című falusi történet. Tennyson egészen eredeti, ki senkit sem utánoz, s kit nehezen is fog valaki utánozhatni.

Hogy most mily népszerű, kitűnik a könyv-árusaitól nyert tiszteletdíjából; háromszázoros „Tengeri álmak“ („Sea-dreams“) című költeménye egy kiadásért 2.500 ezüst forintot kapott, tehát miuden sorért 8 ezüst frtnál többet.

Tennyson 1850-ig London mellett egy gyönyörű falusi házban, Twickenhamban lakott; ekkor megnősült s Wight szigetére, Freshwater faluba költözött át, hol boldog családi életet élt. Itt egészen munkái, családja s csak néhány barátja közé temette magát; emelkedő dicsősége azonban oly nagy kíváncsi tömeget vonzott ide bálmulóiból nyakára, hogy ezek alkalmatlankodása elől menekülő, kényszerülve volt legalább a nyári hónapokra Surrey-grófságban levő új házába menekülni.

B e t e g e n .

— Weiso Károly. —

Hársamnak hogy az elmúlt őszszel
Lehullt utolsó levele,
Egy alkonyatkor hozzá léptem,
Mig szivem gonddal volt tele:
Hogyan leszek, mi lesz majd sorsom,
Ha újra díszit ölt koronád?
A szíven akkor is megérezem
A terhes élet-boronát?

Itt a tavasz, s még terhesebb kín
Nyomását érzem vállamon:
Uj díszben áll a hárs, s nekem, hajh!
Hervadtan kell itt állanom.
Mit nékem, ha a sors-vihar zúg!
De elborulok most ezen,
Hogy a tavasz első virágít
Síromnak díszüll szedem.

Egykor, ha a tavasz közelgett,
Merő öröm volt életem,
S még később is, ha a tavasznak
Első virágít lehetem.
Mikéntha drága kincset érne,
Oly nagyra voltam én vele. . . .
— Lám, mily kevés, mi felvidíthat,
És éltem mégis bí-tele!

Oh, minden rügynek panasználám,
Minden kis ágnak mondanám:
Ne nyiljtok még! várjatok, mig
A nap derülten néz le rám! . . .
De mintha mondanák mosolygva:
Mi nyilunk! s ha már nem szabad,
Hogy szived örüljön virágnak:
Jobb néki, jobb ha megszakad.

Dobó László.

N i n i v é r ő l .

IX.

(Mily tényleges eredmények származtak eddig az asszír emlékek tanulmányozásából s az okiratok megfejtéséből. Az asszír polgárisultság. Állami élet. A harcviselés módja.)

Az asszír földből kiásott emlékek láttára meg vagyunk lepette azon polgárisultság által, melynek azok tükröi. Kopott, töredezett, csonka tükrök ezek, mely romokban azonban még is ott van Asszír-ia őskori fényo és nagyságának képe.

A zsidó nép prófétái, kik az asszír hatalom kortársai voltak, s ezek után Herodot és Ktésziás nagyszerű szavakban emlékeznek meg a ninivei és babiloni királyok dúsgazdagságáról, udvaraik terjedelmes voltáról, épületeik ragyogó fényéről; s ime, a kétezernégyszáz évig rejtve volt romok igazolják az azonkori leírásokat.

Ne higyjük azonban, hogy a keleti világ azon őskori társadalma bármiben is hasonlított volna a görög Perikles vagy a római Augustus századaéhoz, avagy a mi időszakunk művelt és tudományos társadalmához. A régi kelet polgárisult-

sága ezekénél sokkal anyagiabb jellegű; fejlődése, valamint fényszaka is mindig csak költségekben alapul, s az nem sugárzik be egészen az értelem mélyeig. E két nemű polgárisultság közt számos és roppant nagy az ellentét, s az assziriké nem egy pontban érintkezik a barbársággal.

Assziriában a hierarchia élén az egyeduralkodót látjuk. A királyok alakjaival számtalanszor találkozunk az asszír domborművekben, harcias, vadászati vagy vallásos jelenetekben. Majd trónon ülve, kezükben íjat és nyilat tartva, ellenséges vár bevételeit szemlélve, látjuk őket; majd kétkerekű kocsijaikon pillantjuk meg, mely előtt testőrei léptetnek, a mint távoli hadjáratából diadalmasan tér vissza. Máskor meg herélteji körében tűnik elé (kiket szakálltalan arcaikról s asszonyias hizott testalkataikról ismerhetni meg,)

mellette némely jelképes alakkal, melyeknek vallási méltóságait kell kifejezniök. Leggyakrabban állva láthatni őket, s előtűnik főembereiket. A királyon rendszeren cafranggal, s ennek végében gyöngyökkel szegélyezett hosszú tunika van. A tunika fölé gazdag himzésekkal alkalmazott köpenyféle van vetve. Lábaik egészen olyan szandálok vannak, melyeket Mezopotámiában maiglan is viselnek. Füleiről értékes függők lógnak alá s meztelen karjain, valamint kézsuklón drága percek. Jobb keze övéről aláfüggő egyenes kard; a markolatán nyugszik.

Nagyon sajnálandó, hogy az asszír emlékeken nem találjuk mindazt, a mit az ó-egyiptomiakon, t. i. a társadalom minden osztályából való alakokat, a trón lépcsőtől kezdve a különböző művészet, iparosok és földmivesekig. E különbség onnan ered, hogy Egyiptomban szokásban vala a sírok belsejét ékesítő faragott csoportozatokban mindazt ábrázolni, mi az elhunytnak méltóság- vagy foglalkozásaira vonatkozott; például a bor készítése módjának részletei a főpincemesterre, — a szántás, vetés, aratás és cséplés a főszaltanokra stb. vonatkozott, mely csoportozatok által egyszersmind megismerkedünk azon kor különböző házi és mezei foglalkozásai, s a társadalom minden osztályának jelmezeivel. A Tigris partjain azonban maiglan egyetlen oly sírra sem akadtunk, mely az asszír időkből származnék.*) Talán szokásban volt az assziroknál is halottjaikat elégetni; Botta legalább oly temetkezési barlangra akadt Khorzabádban, melyben sorba valának rakva a meszesedet csontokat tartalmazó urnák. Herodot ellenben azt mondja, hogy az asszirok halottjaikat mézbe márták az enyészet ellen s úgy temették el, s Babiloniában valóban több sírra akadtak, különös alaku koporsókkal, melyekben a csontvázak még meglehetősen épek voltak.

Valamint mindazon asszír emlékek, melyekre az ásatásokkor akadtak, a királyi palotákban találtattak, úgy azok faragványai is csaknem kizárólag ezen uralkodók viselt dolgaira és szokásaira vonatkoznak. Ezért nem csodálkozhatunk, ha az ezeken látható butorzatok itt-ott nagyszerű fényűzésről tesznek tanulságot. A mi a tárgyak anyagát és diszitményeit illeti, mindazáltal feltehetjük, hogy azok a mindennapi életben használt tárgya-

kóitól lényegesen nem különböztek. A mi egyébiránt a részletes tárgyakat illeti, ezek közt sok jellemzőt találhatunk, melyek a mai keleti szokásaitól elütnek; így például az asszirok székeken ültek s miként mi nyugotiak: *asztalokon* étkeztek. A székek s asztalok gazdagon s jó izléssel valának díszesítve, például oroslán-talpakkal, állatfejekkel stb. miként napjainkban.

Az öltözetek (legalább az udvari emberekéi) hasonlóképp nagy fényűzésre mutatnak. Ezek rendszeren hosszabb vagy rövidebb tunikából, különböző alakú köpenyekből, hosszú cafrangos övekből s himzett válszalagokból állottak, s mindezek izlésesen valának földszítve. Himzéseik igen széppek, melyeken az arabeskek, rózsák, virágok, folyondárok és állatok fantastikus vagyüelke igazán kellemes hatást költ.

Miként a keletiek általán, az asszirok is nagy gondot fordítottak szakállukra, s jellemző rájuk nézve, hogy a férfiség ezen ékét mindig firtökbé fonva látjuk a dombormiveken Igen jól ápolott hajjuk szintén apró fonadékokban, s gondosan olvasztva omlik vállaikra. *)

A királyi palotákat ékesítő dombormivü faragványok némelyikén egyetlen női alakot sem láthatni, csak olyanokon, hol az elfogott ellenségek mutattatnak fel, melyeken aztán a két nembeliek vegyesen jönnek elő. A faragványok legnagyobb része harci jeleneteket, hadgyakorlatokat, hadi meneteket, ostromokat, csatározásokat s hasonlókat tüntet elő. Az asszír harcosok részben lándzsák- és nyilakkal fölfegyverzett gyalogokból, részben párthus módra ellátott lovasokból, részben pedig kétkerekű szekéren vágató ijjászokból állottak. Herodot hasonlóan mondja az asszír hadsereget. Voltak zászlaik is. Egyik, kétkerekű szekéren ábrázolt vezér élénk tünteti, hogy mily roppant pazarsággal ékesítették fel az asszirok lovaikat.

Az asszír dombormivek elég tárgyat nyújtanak nekünk következtetést vonhatni arra nézve, hogy hadviselésükben milyen volt a támadás, s milyen a védelem. A magukkal keréken hordott kosok az ellenséges falakon rést törni használtattak. Egyik harcmezéjük szörnyű zürzavart, összezmolyodást ábrázol; itt levágott fejek, ott a bevett helylyel szemben elevenen nyúzott vagy fölnyár-

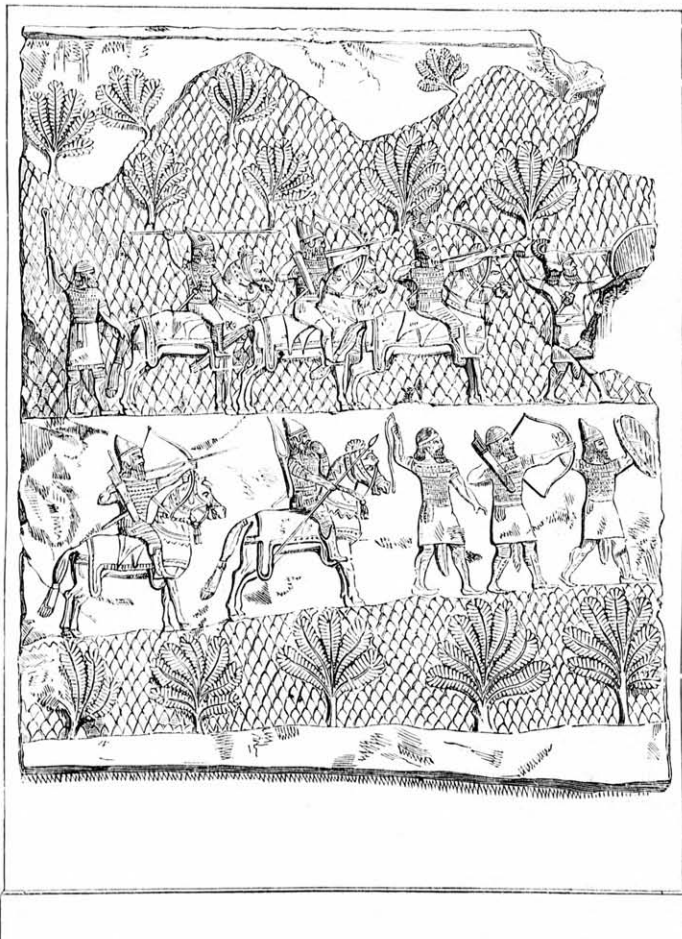
*) Renan Ernő, a „Jézus élete“ s az „Apostolok“ nevezetes szerzője, de mint orientalista még nevezeteseb, szíriai kutatásairól tett jelentésében phöníciai eredetű sírokról is emlékszik, melyek például a Byblos (a phöníciaiaknál Gebal), ma Dzebel, város környékén levők.

*) A hajnak apró fonadékokba szedésével ma is több népnél találkozunk, kik közül jelesen az afrikai abessinaiakat s némely negroida-törzseket említünk fel. Hát a mi magyar juhászainkat, kik négyes farkocsa szedik hajjukat, melyik olvasóknak nem ismeri? (Szerk.)

solt foglyok szomorú fogalmat nyújtanak arról, hogy milyen volt azon korban a hadviselés módja. Más faragványokon meg tengeri harcot látunk, melyek terjedelmes álló- vizeken vagy folyókon, vagy magán a tengeren folynak. Ez utóbbiak kétségkívül az assziroknak a phöníciai partokon folyó harcaikat ábrázolják. Egy másik csoportozaton, — mely a diadalmas királynak távoli had-

kivételkép — a zenészek mögött nők és gyermekek énekelnek.

Az asszirok vadászatai szintén harci jelenetek, s ilyekkel igen gyakran találkozunk domborműveiken. Voltak oly királyi vadászataik, melyek csaknem hadjáratoknak látszottak, s melyekről némelykor maguk az ék-iratok is megemlékeznek. Azon időkben a Tigris és Eufrates

Vadászatot ábrázoló asszir dombormű. („Ninivéről“ című cikkünkhez.)

járatából való visszatérését mutatja, — a fejedelem előtt éneklő kart és zenészeket látunk lépdelni. Zenészerük hosszú trombita, síp s valami könnyű hárfaféle szerszám. Némely zenész kettős sípba fúj, másik meg egy-húros, maga előtt hordozott szerszámra kis pálcácskával ütöget. (Nem-e ez első csirája a cimbalomnak?) Több személy a zeneszó útényeire látszik táncolni, s végül —

partjait zaklató fenevadaknak: az oroszlánok, tigrisek- és bölényeknek kiirtása szinte nagyobb szolgálat volt az országra nézve, mint valamely új tartomány meghódítása. Midőn a szentírás Nimródról, Babilonia első gyarmatosítójáról így szól: „nagy vadász vala ez az Úr előtt,“ a szent könyv e szavait bizonyára nem jelképes, hanem szószzerinti értelemben kell venni. Hasonlóval

találkozunk Görögország történelmében is, melyben az első nagy hősök azok, kik felszabadítják az országot dülő fenevadjai és szörnyeitől.

A kiásott asszír építészeti maradványok eléggé mutatják, hogy nagyjaik lakásainak pazar fénye egyáltalán nem engedett öltözeteik-, lovaik- és fegyvereikben való pompájuknak. Asszír és Babilonia nagy épületeinek egyik sajátos jele, hogy rendszeren valamely emelkedett sík helyre rakattak. Külső falazataik ép úgy, mint a belsők, napon szárított vályogból emeltettek, s aztán vagy bazalt-lapokkal, vagy márványszerű fűszszel (gipszszel) borítottak be, s erre vannak aztán véve a domborművek és ék-iratok. Az épületek kapuzatai előtt gránit- vagy alabástromból faragott emberaró szárnyas bikák vagy oroslánok őrködtek. Lépünk be ezen tágas kapuzatokon, melyeket a szobrász vésoje gazdag ékítőműekkel látott el, s hatoljunk be az asszír király hajdani palotájába. Itt a belsőknek ép oly imponzansnak kellett lennie, mint a külsőknek. Az egymásra következő s számnélküli mellékszoba és fülke által kísért termeknek sokasága foglalta el az egész területet. Ezen termek némelyike száz lábnál is hosszabb volt, s csaknem ugyanily széles. Ezen óriási helyiségek mennyezeteit bizonyára több oszlopsor tartotta, bárha ilyeseknek mai napiglan csak igen csekély nyomára találtak. A kojudzsi ásatások alkalmával azonban mindazáltal több sorban levő oszlop-talpra akadtak. Némely domborművön az oszlopokat külső díszítőműnyül látjuk alkalmazva. A mi a falakat illeti, már mondtuk, hogy ezek vésetekkel telt márványozott lapokkal voltak borítva, s ezen vésetek legnagyobb része élénk színekkel volt kifűstve. A termek némelyikének mennyezetén vagy felső párkányzatán a király óriási alakja volt látható, imádvá a legfűbb istent, vagy a mint valamely eunuch a jelvényes ütűssel látta őt el.

Több, mindig szárnyas bikák vagy oroslánok által őrűzött ajtó a mellékszobákba, s ezeken át ismét más termekbe vitt, s minden teremben más meg más vésműnyét, faragványt lehetett látni. A művész itt a fejedelem kísűretét állította elű, alak-

jainak teljes változatosságában; másutt a királyi épen kétkerű kocsijába lép, melyet pompás lovak vonnak, vagy az egymáshoz kötűzött foglyok hosszú láncolata lépdel el a királyi trón elűtt, vagy a külfűldi követek jűnek elű, szűlfűldjeiknek legrikább terményeit mutatva be, adójuk képében. Ez utűbbi jelenetek különösen érdekesek, akár személyeik jelmezét, s külűsejét tekintve, akár adójuk minűsűségét, melybűl egyszer-szerműd magára azon országra és népre is kűvetkeztethetűnk, melylyel az asszűiroknak az idűben érintkezűsben kellett lenniűk. E tekintetben a most brit muzeumban levű bazalt obeliszk igen fontos. Ez oszlop III. Szalmanazártól származik. A láb ezen kiásott palotákban minden lépten nyomon feheű márvány padlűzatmaradványokba botlott, melyek a falakhoz hasonlűan alakzatokkal és ék-feliratokkal valának ellátva. Az értűkes fábűl készűlt mennyezet cifrán faragott négy-szegletű aprűbb mezűkre volt felosztva, s a festett virágok és állat-alakok itt-ott arannyal és elefántesonttal kirakva. Egűszben véve ezen ropant épűletek, a szűrványosan elűjűtt maradványok s a megfejtett feliratok nyomán, belűlűleg ép úgy, mint külűsejűkben, nagyszerű s meglepű látványt nyujthattak.

Nimrűd palotájának kiásott fűldalatti vagyis pincehelyisűgei igazolják, hogy az asszűr építűszek mind a félkűrű, mind a csűcsives építűszet titkát már értűtték, melynek elűje ismeretlen volt az egyiptomiak elűtt egűszben virágzásuk hanyatlűsaig, s melynek utűbbia csak ezután 2000 év mulva szűlemlert meg az eurűpai ő-világban.

Az eddig kiásott paloták mindegűykűben minden dombormű, minden jelkép s minden ékirat azon királyra vonatkozik, ki az illetű palotát építűtette. Így tehát minegűykű asszűr király, ki viselt hadi dolgainak dicsűsűségét az utűvilág tudoműsára akarta jűttatni, a mint látűszik, egy-egy ily terjedelmes és pazarfényű épűletet emeltűtett, melynek minden zegezűgát az ő neve tűltűtte be.

(Saint-Martin Vivien után.)

Szokoly Viktor.

A nűvűnyek kora.

Nincs természeti törvűny, mely oly kivűtel-nélkűli volna, mint a folytonos kifejlűdűsűdűs. Minden, a mi lett, a mi van, aránylag csekűly kezdetbűl jűtt létűre; mindinkább magasbra tűrekedűt, lassankűnt, de állandűn fejledűt, mig kellű s meghatározott nagyságát s kikűpzűdűsűt teljes-

el nem értű. Tapasztaľjuk ezt a szellemi világbn is, midűn tekintetbe veszűzűk azon sok lépűsűt, melyeken az ember fokozatosan haladt elű szűzge gyermekűkűveitűl fogva azon korig, midűn erűtt fűrfűvű fejledűt. De még inkább és szűbetűnűleg láthatűjuk ezt a természet nagy

mezején, a hol különben minden legkisebb jelenség is pontosan kitűzött szabályok szorít börténik.

Mint hogy minden természeti testek a növekedés és folytonos kifejlődés törvényeinek vannak alávetve, s ez alapfeltételek teljesedése után a szerves élet többnyire bevégeztnak tűnik föl, ennél fogva a növények is bírnak bizonyos élettartammal, vagy más szóval: meghatározott kort érnek el. De látni fogjuk, hogy az egyedek sokfélesége, különböző alakuk, az ez által megkívánta'ó más-más tápmódjuk, s több hasonló eltérések miatt itt sem lehet általános tételt felállítani, hanem, mint mindenütt, részletezni kell.

Csak az egyvirágzatu növények életkorát lehet szabatosan meghatározni. Ezek alatt értjük mindazon növényeket, melyek, miután először virágoztak s magot termének, elhalnak; s ezek ismét eloszlanak egyévi vagy nyári növényekre, a melyek egy évben csirázznak, lombosodnak, bimbót hajtnak s gyümölcsöznek, mint például a nyári gabona, len s a kender; kétéviekre, melyeknél a kifejlődési folyamat két évig tart, mint téli gabonánk s a téli repec; s végre sok éviekre, a melyek ugyan szintén csak egyszer mennek át a fejlődési processuson, de a növényrészek kifejlődése több, néha sok évokig tart, a mikor az első virágzás és gyümölcsözés után az egész növény elhal. Ez utóbbi esetre például szolgálhat az u. n. százéves *Aloe* (*Avago americana*), mely hazájában 5—10, de a kertjeinkben gyakran 50—100 év mulva éri el virágzasi korát, a mi után be is végzi életét. Tehát csak az egyvirágzatu növényeknél áll be a növényélet fokozatainak egyszeri befolyása után, és — a csiraképes magot előhozván — a legmagasb fok elérésével az egyed halála.

Egészen máskép van ez azon növényeknél, a melyeken a tö-, virág- s gyümölcsképződések egy és ugyanazon egyednél többször ismétlődnek, a menyiben a megmaradó szár vagy törzsök minden évben új hajtásokat, s ezeken virágokat hoz elő. Itt ismét több osztályt kell megkülönböztetnünk; tartós (perennis) növények azok, a melyeknél egy földbe rejtett gyökér-alaku szárrész télen át eltart s tavasszal a föld felett ágakat hajt ki, melyek, miután virágoztak s gyümölcsöztek, még ugyanazon évben elmulnak; fanövények alatt pedig azokat értjük, melyek megfásult törzsükkel a földön megmaradnak. Különösen ez utóbbiak, a fanövények azok, melyek a szünteleni virághajtás- és gyümölcsözésnél fogva majdnem határtalan korral látszanak bírni.

Ha valamely fának életidejét akarjuk meghatározni, csak az u. n. évyűrűket (az évenként letelepedett s megkeményedett farétegeket) kell megszámálnunk, a mely mód már számos észlelet után helyesnek bizonyult.

A murteni győzelem emlékeül 1476-ban Freiburg mellett (a Svájcban) egy hársfát ültettek; 1831-ben 13 láb s 9 hüvelyknyi körületű volt, tehát középszámmal a törzs évenként $1\frac{3}{4}$ —2 vonallal növekedett. Egy Freiburg melletti faluban bámulatos nagyságu hárs áll, a mely már 1476-ban óriási terjedelme miatt híres volt, s 1831-ben a földszintől 4 láb magasra 36 láb vastagsággal birt. Ha a fentebbi első középszám szerint számítjuk e fának törzs- növekedését, ugy találjuk, hogy későbbi korban a nagyobbdás évenként mintegy $\frac{1}{3}$ vonallal fogyott. De még ezenkívül számos példányok vannak, a melyek nem igen messze állnak az 1000 évtől.

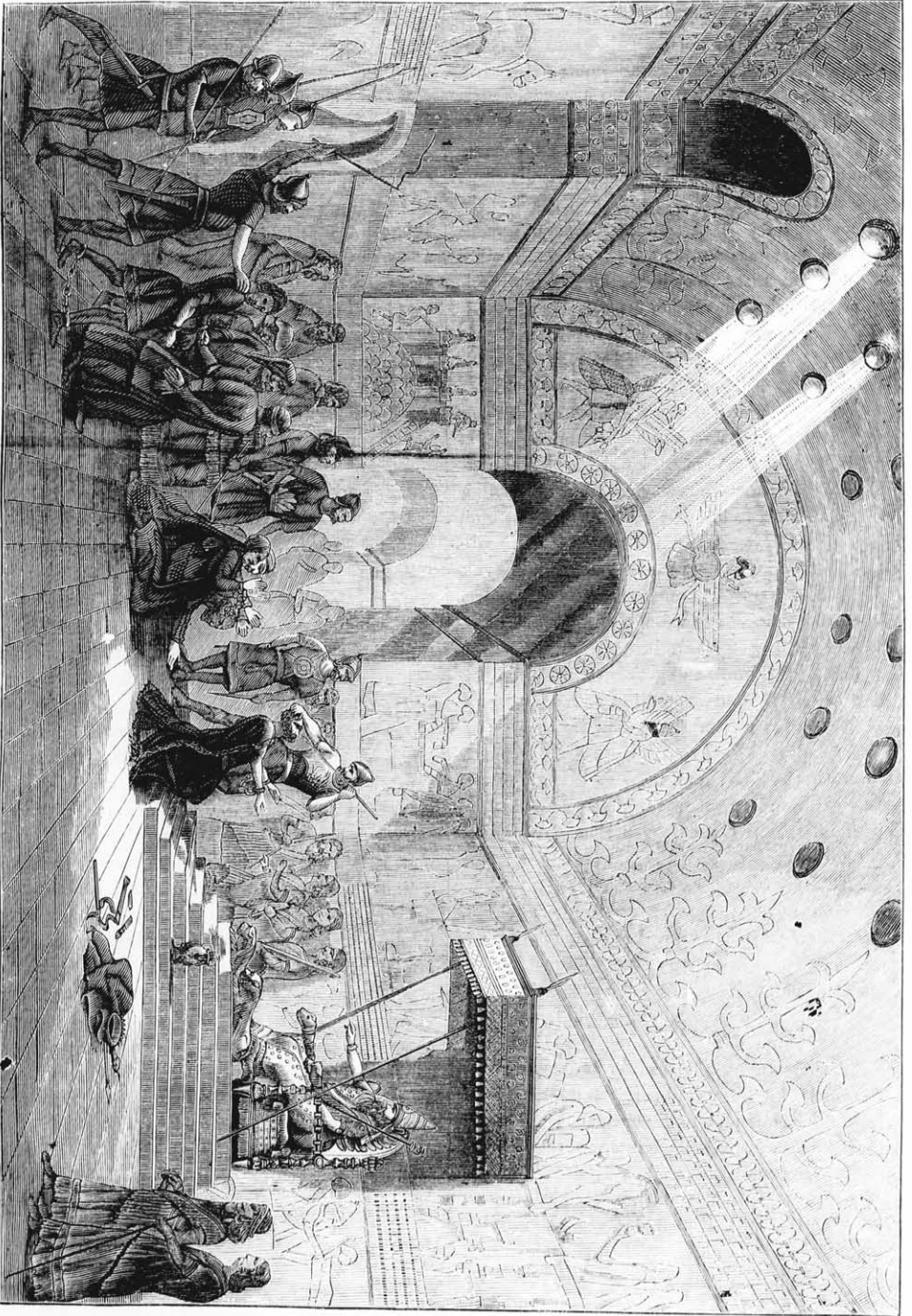
Eléggő tudvalevő az is, hogy a tölgyfák igen jelentékeny magasságot s vastagságot érnek el, s ezzel, természetesen, nagy kort is. Az évyűrűk szabatos megszámllálása azon eredményre vezetett, hogy a tölgyek 800—1000 évig éltek.

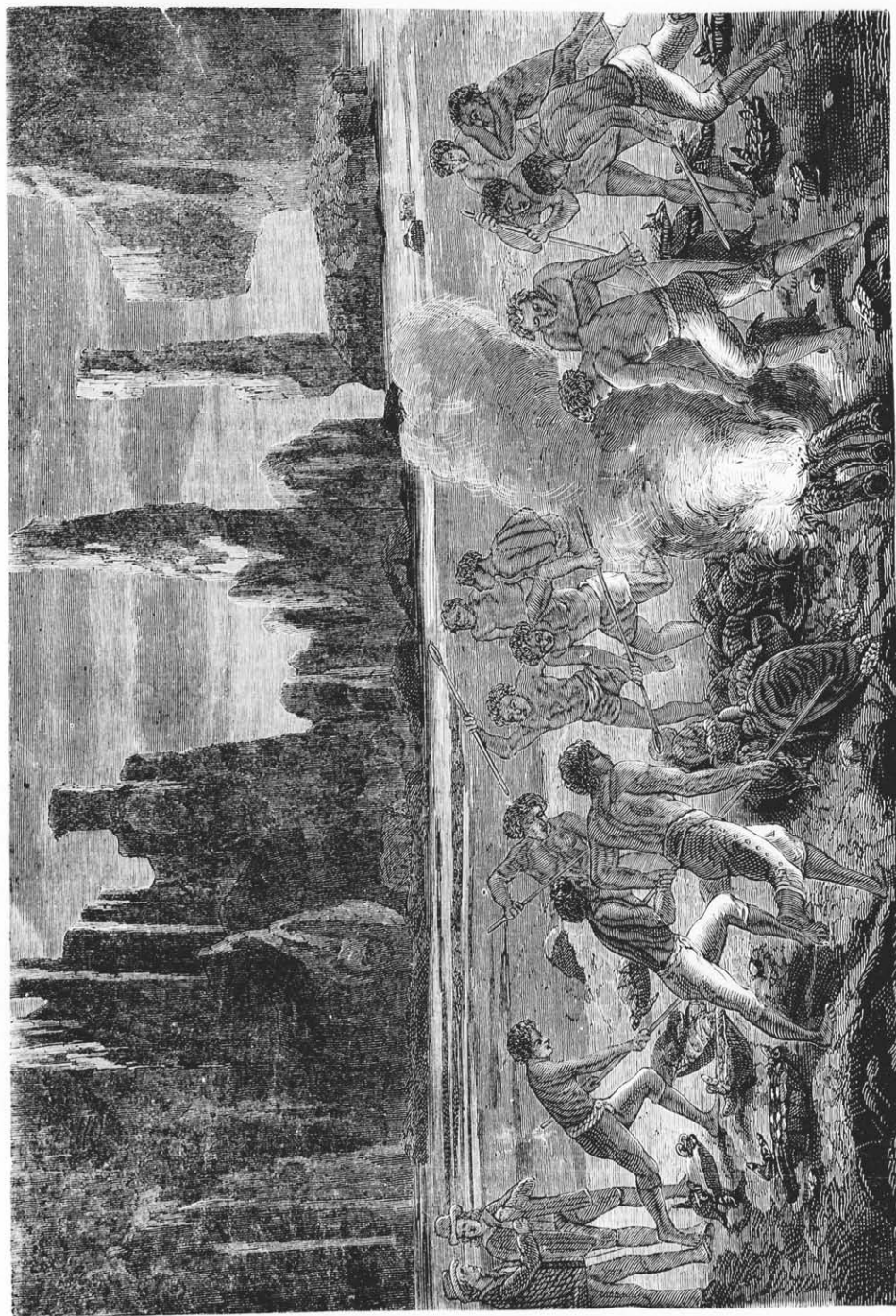
Jeruzsálemnél az olajhegyen találkoznak olajfák, a melyek kora mintegy 2000 évre tehető. A tűfák közt vannak magas életkort tanúsító példák a vörös fenyyűrűl s találtattak példányok, a melyek 10 láb átmérő mellett több mint 1100 évi korra mutatnak. Ugyanez áll a hazánkban is, különösen Erdélyben tenyésző *tiszafáról* (*taxus baccata*), a mely különösen faanyaga rendkívüli keménysége által tűnik ki; Angliában, a Kenti grófság egy helységében van ily tiszafa, melynek már 1660-ban 58' s 5" körülete volt; e körületi számot vonalakká téve, kijő 2820; és minthogy figyelmezősek után azt tapasztalták, hogy évenkénti növekedése csak 1 vonalnyi, ennél fogva 1660-ban majd 2820 éves volt, jelenleg tehát már a 3000 éves kort túlhaladta. *)

Az u. n. *amerikai ciprusfa* (*taxodium distichum*) a mely Éjszak-Amerika déli részeiben s Mexicoban tenyész, 120' magasság mellett nem ritkán 40 lábnyi körületet ér el; ebből van egy példány Chapultepec kertjeiben, mely már a spanyol hódítás idejében, tehát 1520 körül rendkívüli nagyságánál fogva elhíresedett „Montezuma cyprusa“ név alatt; egy másik ilyfajú s bámulatos nagyságu

*) A tapasztalat tehát megcáfolja e lapok harmad évi folyamának 237-ik lapján P. L.-nak azon állítását, mely szerint a tiszafa csak 4—500 évig él. K. L.

Zsidó foglyok, az asszír király elé vezettetve. („Nimrövi” szülő ciklusköz Flandin festménye után.)

Iékuosbeka-vadászat Java szigetén. (Szövege a 506. oldalon.)

fa áll Oaxaca városa mellett, s nem kevesebb, mint $37\frac{1}{2}$ ' átmérőjű. Ebből — az ismert növekedési viszonyon alapuló számítások után — e fa életkorát 4000, sőt némelyek 6000 évre teszik. *A kaliforniai mammutfa* (*Wellingtonia gigantea*) óriási példányai, melyek rendkívül magasra, néha 300 lábra nőnek, 3—4000 éveseknek tartatnak. (Seubert szerint.)

Humboldt egy külsőleg pálmához hasonlító fát írt le, a *sárkányfát* (*Dracaena Draco*) a melyet Teneriffa szigetén látott. E fa 45' vastag, 50—60' magas, s már e sziget első látogatói a XV-ik században ugyane magasságban találták. Biztosan felvehető, hogy ez is már több ezer éves.

A növényvilágban a magas kor legnagyszerűbb s egyedüli példánya a *majomkenyérfa* vagy *baobab* (*Adansonia digitata*), Senegambiában s egész Közép-Afrikában előforduló óriási növény, 80—100' vastagsága mellett magassága aránylag igen csekély, minthogy csak 30—40 lábnyi; ellenben koronája igazán óriás terjedelmű, roppant lombtető, a mely távolról kis erdő képét tünteti fel. E növényóriás vastagságban növekedésének meghatározásához, mondja Seubert, igen kedvező

volt azon körülmény, hogy a törzsök bensejében, az ama vidéket 300 év előtt látogatott első európaiaktól egy bevésett feliratot találtak, a mely már 300, ez alatt utána nőtt évgyűrűtől volt borítva, ebből s más elejtett fákon tett mérések után következő előrehaladás mutatkozott a törzs vastagodását illetőleg: Két láb átmérőre 30 évi kor esik, négy láb átmérőre 100; 14 láb átmérőre 1000; 18 lábra 2400, és 30 lábra 5150 év. — S minthogy ez utóbbi még nem a legnagyobb tapasztalt vastagság, valószínűséggel feltehetjük, hogy e különben még dusan virágzó fák közül némelyek 6000 évesek, sőt tán ezen felül is.

Csodálkozva kell megállapodnunk a növényvilág e tűneményeinek nagyszerűségénél; egy gondolat visszavezet bennünket ez óriások kezdeteihez, mert ők is csak oly parányi magból eredtek, a minőt az ember vagy a véletlen keze még jelenleg is nyújt a föld kebelének. S ha a nagy természetben nem tapasztalnánk egyéb bámulatos tűneményt ennél, elég okunk van itt csodálni s dicsőíteni a teremtő erő fenségét.

Koricsóner Ápót.

Teknősbéka-vadászat Jáva szigetén.

Jáva szigete is Borneoval és a többi fűszertermő szigettel azok közé tartozik, melyek a tavaly elindult kelet-ázsiai magyar-osztrák expedíció útjába esnek, s melyeken szerzett tapasztalataikról majd bőven fogunk olvasni, ha Xántus és az expedíció többi magyar tagja a kormányhoz intézendő jelentéseit közé teszi. Addig itt egy őket megelőzőt utazó jegyzeteiből adjuk az alábbi képet.

A nap leáldozni készült, — mondja utazónk, — midőn a Calli-Maesz torkolatához, vándorlásunk céljához értünk. Azután a csillagok kezdtek ragyogni az égbolton, a hold pedig bevilágította halvány sugaraival különös vadászatunk színterét. A csapatot vezérelt őrnagy oly lapos helyet választott ki erre, melyre a teknőcök könnyen kimászhattak.

A benezültek a parttól mintegy húsz s egymástól ugyanoly távolságban foglaltak állomást s ott cölöpöt vertek le, melyekhez húsdarabokat erősítettek. Ezután száraz galyakat hordtak össze, s ezeket felgyújtották. A partig csolnakot húztak, hogy szükség esetében rögtön bele lehessen szállni. Erre aztán parancsot adott az őrnagy, hogy minden, a vadászatban résztvevő fekdűdjék le s meg ne mozduljon. Azok, kiknek a tüzet szitaniok

kellett, e mögé feküdtek, hogy a teknőcök ne láthassák őket.

Mintegy egész óráig, meredten magunk elé tekintve vártunk, a sziklák miatt azonban csak nagyritkán láthattunk egy-egy fekete teknőc-hátat, mely lassan — s mint látszott — igen óvatosan mozgott előre. Egyszerre észrevettük, hogy többen merültek föl a vízből, figyelni látszottak s fejüket ide-oda fordígtatták. Azután még több is fölmerült, s midőn a csapat elég számos volt, a húsdarabok felé vették magukat s azok falásához kezdtek. Most, midőn a tenger s a húsdarabok közti térség már egészen el volt lepve a teknőcöktől, az őrnagy kiáltással adott jelt; erre a benszülött malájok neki estek a teknőcöknek s azon voltak, hogy az evezőlapatok egyik végét hasuk alá szúrhassák, s úgy fordíthassák őket hátukra. Ha a teknőc hátán fekszik, akkor öntehetetlen. Ily módon fél óra alatt több száz teknőc lett foglyunkká.

A teknőcök kétségbeesetten erőlködtek ismét hasukra juthatni, s vastag lábaikat görcsösen hányták ide-oda, de hiába. Mindenféle nagyságúak voltak közöttük, s némelyikük három láb hosszú s két láb vastag is volt. A malájok evezőlapátaikból petrencéket rögtönöztek, s azokon

szállították a teknőcöket a szekerekre. Az őrnagy arca ragyogott az örömtől s azt mondá, hogy már régóta nem volt ily jó fogása. Én kérdeztem, hogy mit csinál majd ezzel a töméntelen teknőccel? „Egy részét katonáimnak adom, kik a teknőc húását jobban szeretik, mint a szarvasmarhát; másik részét maláj embereim közt osztom ki, a többi meg megveszik Szurabája lakosai. A teknőcök héját Muatág és Szamarangba küldöm, hol igen sok-

féle csinos és hasznos tárgyat készítenek belőlük, miként ön erről az európai boltokban meggyőződhetett.“

Minthogy a fogoly állatok mindnyája nem fért föl a szekérre, a többi mellett örököt hagyott az őrnagy, mert a teknőcök annyira szeretik egymást, miként ha egyiküknek sikerül lábaira vergődnie, addig nem nyugszik, míg a többit is hátán való fogságából meg nem szabadítja.

A tej alkatrészel és használata.

Főtoplálékaink egyike a tej. Iszszuk mi ezt a legkülönbözőbb módosítványokban, természeti egyszerűségében ugyancsak csecsemő korunkban, midőn egyedüli tápszerünk, mi világos jele annak, hogy a tej az emberi organismust alkotó s idővel elhasznált parányokat visszaszerezni képes, mert csupán a tej az valamennyi tápszereink közt, mely mindazon alkatrészeket, melyekből testünk áll, magában foglalja. Később elkenyveztetett inyünk a tej fád ízével meg nem elégedvén, más, iny ingerlő s hevitő folyadékkal, nevezetesen némely alkaloiddal (kávé, thea stb.) vegyítve szereti, de mégis élünk többé kevésbé tejjel mindig, s kedveljük is azt. Gondoljon csak a t. olvasó a jó bőrös bivalytejre, a tejfőlös csuprokra, melyekben fiatal korunkban ujjainkat nem egyszer lep te meg a mamáska; gondoljon csak az öreges asszonyokra, kik fehér kávéjukat, melyet naponta legalább háromszor isznak, a városi hirok fecsegésével fűszerezve, nem adják milliókért. Mily zavart okozna a tejnek, s így a tejfő- és vajnak hiánya, mi által annyi meg annyi jó falat tüneznék el asztalainkról: házi asszonyaink körében, azt nem is merem fölemlíteni. Sőt a tej, mint gyógyszer is használatban van, mert kitűnő, s a mi még többet mond, kéznél levő ellenszere csaknem minden mérregnek, különösen oly mérgezések alkalmával, a hol a gyomor belseje gyuladásban van.

Mi európaiak kiválólág tehén-tejet iszunk, Ázsiában az arabok a teve tejét, a tatárok és kirgizok lótejet, melyből szeszes italt készítenek. A japánok és khinaiak bivaly tejjel élnek. Északi vidékeken az iramgim tejét kedvelik.

De vizsgáljuk a tejet közelebbről.

A tej növény s különösen állattól nyert szag nélküli, rendszeren édeses folyadék, melyben fehér szirgömböcskék usznak; e szirgömböcskék sajtthövellyel vannak körülveve és tejszemcséknek neveztetnek; e tejszemcsék azok, melyek a tej hosszabb állásánál, könnyűségükkel fogva, a

föfületre szállnak s adják az ugynevezett tejfölt. Ezenkívül több kevesebb mennyiségű sós és cukor vagyon a tejben fölölda.

A tej ezen alkatrészeinek különbsége szerint, különnemű állatok teje különböz. Így legtöbb sajtanyagot a tehéntej tartalmaz, a juhtej valamivel kevesebbet. A szamártej igen sok cukrot, miért is szeszes italok készítésére alkalmas. Az asszonytej szinten nagymennyiségű cukrot tartalmaz, s mint a szamártej kevesebb sajtany, vaj- és só- alkatrészeket, ezért alkalmas a szamártej csecsemők táplálására. Ha tehéntejjel akarnók az asszonytejet pótolni, először vízzel kellene azt vegyitenünk, hogy sajtany tartalmát, mit a gyermek nehezen emészt, kisebbítsük, viz helyett szeszes vizet veszünk, ezen felül zsirtartalmának nagyobbitása végett tejfölt adunk hozzá, s végre tej-cukrot, a következő arányban:

tehéntej	8 uncia
tejföl	2 „
viz	6 „
tejcukor	1/2 „

Mind e mesterkelt tejek azonban az asszonytej jóságát soha sem érik el, mint ezt a londoni gyermek, hol a mesterséges szoptatások dívnek, szerföltti halandósága bizonyítja. A tápszerek minősége is bir befolyással a tej tartalmára. Tojásfehérnyét tartalmazó tápszer, mint hús, tojás stb., a tej zsirtartalmát növeli. Egy nőstény-kutya hús táplálék után nagy mennyiségű zsirt tartalmazott tejében, holott szalonna táplálék azt minden zsirtartalmától megfosztotta. Vizenyős réteken legelősző tehének vékony tejet szolgáltatnak, lágy vajat és kevés sajtot; lóhere és káposzta, Parmentier és Doyeux kísérlete szerint, a tej mennyiségét lejjebb szállítja, még inkább széna és szalma etetés; a tejföltartalom nagyobb, ha a tehének lucernát kapnak, kevesebb, ha fűvet és bükkönyt, s még kevesebb ha árpaszalmával élnek; só hozzátétel bármily táplálékhoz, növeszti a tejföltartalmat. Az este fejt tej mindig két

annyi zsirmennyiséget tartalmaz, mint a reggeli. Sajátságos az is, hogy nőknél a barnák teje saj-tany, cukor- és vajban tartalomdúsabb, mint a szőkék és vöröseké, s hogy a különböző kedély-állapot is bir befolyással a tej mivoltára. Egy nő, gyermeke rögtöni halála után bekövetkezett ke-délyhangulata következtében, nagyobb mennyi-ségű vajat tartalmazott tejében (Donders). Hogy továbbá a tejben az ételekkel vett némely alkatrészek feltalálhatók, kétséget nem szenved, így sok növény színe vagy szaga a tej szagán és vaj színén sokat változathat. Vizzeli vegyítés által különösen az asszonytej kékes-szinű lesz, minek oka még eddig ismeretlen. Gyakran kék vagy vörös foltokat látunk a tejben, a mi alsóbbrendű organismusok, nevezetesen parány állatok színétől ered, ezért főzzük mi meg a tejet, mielőtt megin-nók, hogy ez apró állatokat s az ugynevezett miaz-mák magvát elöljük, s a tej szétbomlását meg-akadályozzuk, mert a tej magára hagyatván, kissé magasabb hőmérséknel vagy zivatarko al-kalmával lényeges átváltozáson megy keresztül, savanyu izű lesz, vagyis mint mondani szoktuk, megalszik. Friss tejnél e szétbomlás, oltó gyomor hozzáadása által idéztetik elő. Ezen alapszik a sajt és savó készítése. A bornyunak gyomra ne-hány óráig viz alatt tartva, azon sajátságot vesz fel, mely képtessé teszi a tejben feloldott tejcuk-rot tejsavvá változtatni, azaz a sajt, és a tej többi alkatrészeinek különválását eszközölni. A sajt ugyanis tejbeni oldékonyágát a benne létező villsavas lугanynak köszönheti, s bármely sav (ecetsav, tejsav) hozzátétele eszközölheti a sajt-anyagnak természetes oldatlan állapotábani elvá-lását. Az oltó gyomor hozzáadása által először a tejcukor válik tejsavvá, azaz a tej megsavanyodik, s a tejsav befolyása következtében válik el a sajt a savótól. Gyomrunkban a gyomornedv behatása következtében a tej ugyanazon átváltozáson megy keresztül. Ha a tej közönséges napmelegen áll hosszabb ideig, összemegy; innen van, hogy a tej nyáron rövidebb ideig tartható, és csak hűs helyen.

A friss, fehér s a vitzől kisajtolás és sózás által gondosan megszabadított sajt, saj-tany- és vajból áll, s ezenfelül villsavas meszet tartalmaz. Hűs helyen tartva áttetszövé lesz, több kevesbbé puha és sajátságos sajt izt és szagot vesz fel. A csak-nem szagtalan angol és hollandi sajtokban a saj-tanyag egészen változatlanul marad, izét és szagát csupán a vaj felbomlásának köszöni. A rozsbab sajtnemek szaga ellenben, azon kéntar-talmu anyagtól ered, mely a sajt rothadásánál

képződik. Jó sajt készítésénél a savó eltávolítása, s az ugynevezett érés — vagyis a vajrészek föl-bomlása — alkalmával, hűs helyről koll gondos-kodnunk. A hegyvidéki híres sajtok, részben a tej jóságának, mert az ott termő szagos füvek s az éghajlat nagy befolyással vannak erre, de másrészt a sziklahasadékokkal összeköttetésben álló hűs pincéknek köszönik jóságukat. Egyéb-iránt a sajt készitémódja az oltó gyomor minő-sege és hozzátételeitől is sok függ.

Mig a sajt nagy mennyiségű tojásfehérnyo tartalma következtében annyira tápláló, hogy csaknem a hűst helyettesitheti, a tej hátramaradt része — a savó, mely viz, cukor és sóból áll, táp-anyagokban felette szegény. A savó zöldes sárga színű, édeskes izű folyadék, csekély hashajtó ha-tással. Tüdőbajoknál hathatós gyógyszer, mire nézve külön gyógyhelyek léteznek (Rozsnyó a Kárpátok alján, Merár Tirolban).

Ha a tej magára hagyatik, idő mulva egy sár-gás réteg, az ugynevezett tejfölréteg képződik fölületén, azaz a tejszemcsék könnyebb fajsu-lyuknál fogva fölemelkednek. Minthogy a tej-szemcsék a bennük létező vaj alkatrészeknél fogva, könnyebb fajuk a viznél, igen természe-tes, hogy azon szemcsék, melyek aránylag hüve-lyűkhöz legtöbb zsiralkatrészt tartalmaznak, leg-először fognak fölemelkedni. A mi a vaj készitését illeti, ez nem egyéb mechanicus erőszaknál, mert a tejföli köpülésnél a tejszemcsék hüvelyei szak-itattnak szét, mi által a vaj elválik. A hátrama-radt folyadék az ugynevezett iró, ez saj-tany, de kis mennyiségben a tej többi alkatrészeit is tar-talmazza.

A vaj 60 C^o fokra melegítve, tiszta olajnemű folyadékká olvad, többszöri mosás által 40°-nyi vízzel, minden idegen alkatrésztől megszabadít-ható. Ha a vaj hosszabb ideig áll szabad levegön, a léggeli érintkezés következtében megavasod-ik. Ezen avasodásra a vajban létező idegen al-katrészek nagy befolyással vannak, s az idegen alkatrésztől megfosztott vaj aránylag kevesbbé hajlandó az avasodásra. Sóvali vegyítés is gátolja az avasodást. Óvakodjunk a vajat érecedényekben tartani, miáltal az igen könnyen válhatik mér-gessé.

Végre valamit még a tejcukorról, mely az egyedüli cukor valamennyi állatok tejében. E cukor a savó elgözöltetése után jegecedik ki, nagy s igen kemény jegecedekben.

E jegecek 5—6 résznyi hideg vízben oldéko-

nyak, gyöngye meglehetősen erjedésbe mennek, s így készül belőle a szeszes ital, mit a kirgizek és baszkírok kumiss név alatt isznak.

A kereskedésben hüvelyvastagságnyi rétegekben fordul elő.

Kornstein Lajos.

A pénz neveiről.

A kereskedelem eredetileg, mint még most is a vad népeknél, cserekereskedés volt. Az egyik dolgot, melynek hasznát vették, odaadták egy másikért. Ilyen kereskedésnek igen nagyok a hátrányai, mert hiányzik az a cikk, melyért mindig a szükséges terményt, a szükséges árut kaphatni, hiányzik a pénz. Vannak még most is vad törzsek, kiknek nincs tudomásuk a pénzről.

A kereskedelem terjedése és többoldalú szükségletek fölfedezése mellett nő a szükség ilyen általános érvényű árut a kereskedésre közvetítőül emelni, és az ember legkülönbözőbb tárgyakat, ugymint: állathőrt, állatokat, kagylókat, korallt, üveggyöngyöket, cacaoabot, a nemes és nem nemes ércet pénzüll használta, hogy így a kereskedést könnyebbítse. Hogy valamely tárgy pénz gyanánt használható legyen, kell hogy mindenek előtt könnyen osztható, könnyen megtartható és szállítható legyen. Tul. Ezenajdonosságokat leginkább a nemes ércet bírják, azért a miveltség és kereskedelem emelkedésével mindenütt pénz gyanánt használtattak és egyszersmind értékük is meghatározottat, melyet aztán a nép helyesnek tekint. A kereskedő tehát ma többé nem szorúl úgy, mint a khinai a mérlegre. A cserekereskedés még mai nap is sok népnél fenáll, sőt az amerikai Egyesült-Államok némely belső tartományában is. Itt az orvos pld. gyógyszerért lóért eladja, a nyomdász újságait gabona vagy vajért. Corrientesben még 1815-ben is a zsidók a piacon futkostak, és hangosan így kiáltottak: „söt gyertyákért, dohányt kenyérért“ stb. Csak az angolokkal való közlekedés vezetett a pénz valódi használatára.

A pénz okozta, hogy a cserekereskedés az adás-vevésben megváltozott. A pénzen alapszának a kölcsönösen igazságosabb mértékre jutott árak és díjak. A napszámos, a munkás bérét többé nem úgy, mint régen: termékben, hanem pénzben kapja. Ki lovát el akarja adni, az többé nem kénytelen soká embert keresni, kinek lóra szüksége van, ő azt a lókereskedőnek eladja és érte a közértékű árut kapja — a pénzt, mivel szükségleteit fűdözheti.

Látjuk mindenütt, hogy az áruknak, melyek pénz gyanánt használtatnak, cserebecsükön kívül használati becsük is van; a vad népeknél a köz-

vetlen szükséglet tárgyai ezek, a mivelt népeknél pedig olyanok, melyek oszthatóság, tartóosság, szállíthatóság és finomabb fénytűzésre való alkalmalmazhatóság által arra leginkább alkalmasok.

A Hudsonből-társaság több tartományában a hódbőr a pénz és mértékegység. Három nyest annyit ér, mint egy hód, egy fehér róka, vagy egy medve annyit mint négy, egy puska annyit mint 15 hód. Az esthri szó „racha“ (pénz) tulajdonképen szücs-árut jelent, az ó-orosz „kung“ (pénz) annyit mint nyest. Az orosz birodalom északi részeiben még most is evetbőr és nyestbőr használtatnak pénz gyanánt. — Girolamo Benzoni Milanóból a 16. században a Délamerikában tett utazása alkalmával a caraibi öbölbe érkezett. Ott több valószínűleg caraibi eredetű néptörzset talált, kik a tartott vásárokon belföldi terményeket, mint söt, halakat, borsot más árukért, mint gyümölcs, tollak, arany-gyöngyök és rabszolgákért cserélték be. Benzoni egy ind kunyhójába lépett és azt kérdezte: van-e eladó tyúkja? Benzoni neki egy real pénzdarabot (körülbelül 11 a. é. krajcár) nyújtott.

A caraibi a pénzdarabot fogai közé vette s mondá: Keresztény, ha tölem elelni szert akarsz venni, te is olyasmit adj nekem, mit enni lehet, mert a mit itt nekem adtál, nem ér semmit; azért tartsd meg pénzedet, és én a tyúkot magam megeszem. A pénzdarabnak nincs tehát használati becsé a vad embornél.

Majdnem minden nemzetnél kezdetben a baromok használtattak pénz gyanánt, így őseinknél is, és gyakran még most is használtatik a magyar nyelvben ezen szó „nyóság“ a „barom“ szó helyett. Ugy hát a görögöknél, rómaiaknál, németeknél és magyaroknál egyaránt a büntetési pénzt és más díjakat ökrökben kellett fizetni, mint ezt sz. László király törvényei is mutatják. A rómaiaknál a „pecus“ szó annyit jelent, mint barom, abból lett aztán ezen szó „pecunia“ pénz. A kirgizeknél a lovak és birkák szolgálnak pénzüll, farkas-és juhbőrök pedig váltó pénzüll; a tatároknál Noya mellett tehenek, a perzsáknál juhok vagy gabona, szalma és gyapju. Az arab beduinoknál a pénzt a tevék helyettesítik. Az arab osztoke a Kaukaszban a rájok rótt büntete-

tést tehenekben fizetik. Ha valamely vizsály kiegyenlítették, a megsértő a bíró határozata szerint a megsértettnek annyi tehenet fizet, valahányszor hosszabb az ejtett seb egy árpaszemnél. Az izlandiak tökehalak szerint számoltak, és minden angol árunak árát finhalakban fizették. Virginiában pénz gyanánt a dohány használtatott. Az amerikai sókereskedésnél a hód és vidrabőrnek bevett határozott pénzbecse van, és az adós szabadságában áll vagy hód és vidrabőrrel, vagy érpénzzel fizetni. A sóban szegény afrikai Sudanban, hol gazdagnak azt tartják, kiről elmondhatni: sóval jóllakhatik; a darabokban só pénzül szolgál. Hasonlóképen pénz gyanánt használtatik a különféle képen idomított thea is, melynek neve aztán „téglathea.“ A nagyhirű afrikai utazó Dr. Barth mondja, hogy Kukanban panutszövetek, „gabagas“, hurudiók, ón-gyűrűk és ingek „határozott pénzérték“ mellett kereskedelemben pénz gyanánt használtatnak.

Igen gyakran valamely drága termék lép föl pénz gyanánt némely tartományban; Délamerikában mindenek előtt a cacawatl vagy cacaoa gyümölcse. II. Montezuma birodalmában: Yucatanban, Guatamela és Nicaraguában a cacao-bab

volt a pénz. Sőt pénzhamisítások is fordultak itt elő, a babot fölvágták, magját kivették, a hüvelyt más anyaggal megtöltötték, és azt megint finomul összeragasztották. Hasonló pénzhamisítást nem régen Északamerikában is fedeztek föl. Találtak tudniillik arany pénzdarabokat, melyek a lapos oldal hosszában szét voltak fűrészelve, belül ki voltak vakarva, érennyel (platina) megtöltve, aztán újra szoroson összeragasztva, úgy hogy ezen pénzdarabok kellő nehézséggel és alakkal, sőt ugyanazon hanggal is bírtak, a csalás azonban a szoros összeragasztás miatt csak igen nehezen volt fölfedezhető. Nicaraguában a sopota-alma is a pénzt helyettesítette, és értéke annyi volt, mint két cacao-babnak. A cacao-bab ritkaságának köszöni pénzértékét, melylyel még most is bír egész Középamerika vásárain. Midőn Humboldt Mexicóba utazott, tapasztalta, hogy a legkisebb „medio“ nevű ezüst pénzdarab értéke 72, Scherzer, hogy Nicaraguában 40, az utazó Stephens pedig hogy 100 cacao-bab értékével egyenlő. A cacao-bab értéke különböző az aratás és a vásári készlet szerint.

(Vége köv.)

Nigrinyi József.

Egy hét története

(Aug. 9.)

(VK.) Most mi mind a „jövőknek“ élünk, t. i. a jövő hónapnak, melyben két országos kirándulás lesz — a tudomány nevében. De Minerva mellett ott lesz Bachus is, hogy szőlőlevelek jókedvű koszorújába foglalja a komoly ünnepélyt, mely csupán „athénei baglyokkal“ aligha boldogulna.

Utra kelnek tehát a tudomány záézlóvivői, derék napszámosai, szájhősei, demi-monde-ja és ezeken kívül még egy más csapat, mely csak úgy tartozik a tudományhoz, mint a fecskéfészek a palotához: t. i. egy időre hozzá tapad. Csak hat forint a díj, s ezért tíz napra boldog-boldogtalan igazolványt kap dr. Rózsai-tól, hogy a természetvizsgálók és orvosok díszes gyülekezetébe tartozik. A nagygyűlés színhelye most igen vonzó. Ki ne kívánná ily olcsón (mert gőzhajók és vasutak csak fele bért vesznek) meglátni Fiumét, a magyar korona e drága gyöngét? meglátni a tengert, résztvenni a fiumeiek 16,000 frtos diszlakomájában, melyen fel lesz tálalva a tenger mélyének minden csodálatos hala és bogara?, a fényes színházi előadásban, a tengeri kirándulásokban, melyekre még a trieszti Lloyd-társulat is küld

egy külön hajót?, egy álló hétig vidám szórakozások és tudományos előadások közt tölteni az időt, s visszajövet megnézni az adelsbergi barlangot, melyet ez alkalomra kivilágítanak, noha a legpazarabb kivilágítás sem teheti oly széppé, mint a minő a mi aggteleki barlangunk, melynek világhíréhez nem hiányzik más, mint az, hogy nem fekszik valahol külföldön.

Nem ily nagyszámú lesz az a másik tudós csoport, mely a jövő hó huszadikán az Ipoly völgyén üti fel sátorát, hogy megtartsa a történelmi társulat idei vándorgyűlését. Sokan lesznek, ha lesznek ötvenen; de mind tudósok, buvárok, régészek, kik a levéltárak sárga-betűs bányáiban keresik a mult idők aranyát. Hontmegye illendően készül őket fogadni, s az ősi nemzetségek levéltárai egymásután nyílnak meg ez ismeretszomjas had előtt, mely egy-két régi okmányt többre néz az asztal örömeinél, noha valószínűleg azokban is elég része lesz. A felolvasások közül még csak egyet említenek tárgyánál fogva: Toldi Ferencét, ki „Balassa Bálint a költő“ emlékezetét fogja föleleveníteni az irodalomtörténet világánál.

Tisztelet e komoly tudósnak, kik a hazai történet iránti érdekeltséget ébresztik, melyre nekünk különös szükségünk van. Mi „történeti“ nép vagyunk, kik — előhaladásunkban is — sokat okulhatunk a multak tanulságaiból.

Budapesten szintén egy történeti ünnepre készülnek: szent István ünnepére, melyen — ha hitelt adhatunk a hírnek — maga a király is jelen fog lenni. S ha ő itt lesz: bizonyára fényes urak és főméltóságok környezendik, mivel az élő király iránt mindig nagyobb a hódolat, mint a holt királyok iránt, még ha ezek a „szentek“ sorába tartoznak is.

E nap élénkebb lesz a többinél. Kéjvonatok érkeznek a vidékről, sőt Bécsből is; az országos honvédegyülést szintén ekkor tartják meg, mely után diszlakomát rendezek az új-pesti szigeten; lesz népnépvásár is; s a lövöldében — hol ő Felsőge születésnapját (aug. 18-dikát) több napig tartó szabad céllövésekkel ünneplik — bankettel, jutalom-osztásokkal tisztelik meg az idegen vendégeket és a magukat kitüntetett lövészeket. Ezen az estén még a nemzeti színház is megtöri a normanap szokásos csöndjét, s a gyermekkórház és színházi segélypénztár javára a már százszor látott, de még meg nem unt „Faust“-ot adják elő.

Mindez előkészületek a jövőhöz, s nem a mult hét történetéhez tartoznak.

A „multban“ most nincs öröm. Az egész lefolyt hét legfőbb története egy szomorú baleset volt, nem a városligeti szinkör „Ubryk Borbálá“-ja, noha ez is elég szomorú történet, hanem egy másik baleset, mely megfosztá Pestet egyik legderekabb polgárától.

Szegény Medetz József, mennyit tevékenykedett, szegény legényből önszorgalma és folytonos munkája által mily gazdag emberré lett, mennyire buzgólkodott sok közügyért, hogy utóljára is egy eldobott dinnyehéj áldozata legyen. Egy társaskocsiról leugorva, esélet egy dinnyehéjban, s látát a kocsikerekék annyira összezúzták, hogy le kellett vágni. Öreg ember levén, e mütétet nem heverheté ki, s balesete nagy részvétet keltett az egész fővárosban, annyival inkább, mert e régi polgár oly ügybuzgó ember volt, a kihez az újabb polgárok közül kevés hasonlít. Ő nem volt philister, mint annyi sok idegen ajkú társa, kikre egykor Petőfi azt mondá: „olyanok voltatok, midőn e hazába bejöttetek, mint az I, s most olyanok vagytok, mint az O,“ és mégis csak annyi hálával sem birtok az ország iránt, hogy annak anyanyelvét megtanultátok volna.

Ime, most is, midőn a polgármester felhívta a városi képviselőket, hogy vagy feleljenek meg elvállalt kötelezettségüknek, vagy pedig tegyék le megbízásukat, egy közülök azzal indokolja lemondását, hogy nem tudván magyarul, nem vehet részt a tárgyalásokban. És ezt csak két év mulva vette észre, mialatt egy kis szorgalommal akár meg is tanulhatta volna az ország politikai nyelvét.

Ily körülmények közt nem valami különös esoda, ha Pest nem nagyon szokta magát megerőltetni a szorosabban vett „nemzetiségi“ ügyekért. E napokban a közgyűlésen szőnyegre került a pesti magyar népszínház ügye, melyre nézve egy bizottság a város erkölcsi támogatását kérte. Halottunk sok szép szót, köztük olyat is, hogy Pestnek elől kellene menni a jó példával, s egy pár részvényt aláírnia; hanem idáig már nem terjed ki az áldozatkészség; elégnek találták az erkölcsi támaszt, mely nem más, mint 150 aláírási iv expedialása a törvényhatóságokhoz, azzal a kérésel, hogy részvényeket gyűjtsenek a magyar népszínházra. De hát ha valamelyik távoli szegény városnak észbe jut megkérdeni: vajjon maga Pest, mely közvetlenül fogja élvezni e népszínház előadásait s mindazt a hasznot, mely egy-egy új intézet létesüléséből támad, hány részvényt irt alá, hogy a többi törvényhatóság is ahhoz szabhassa arányosan magát: akkor bizony pirulva kell bevallanunk, hogy Pest városa, mely sok évtizeden át oly nagy német színházat tartott fenn, a magyar népszínházért annyit sem tett, mint egykor Buda a Molnár színházaért, bár bizony az sem igen sokat tett!

Általában sok lóvonatú vasut és gőzmalom fog még addig épülni, s néhány tucat takarékpénztár alakulni (mert most ennek az időnye van), míg a pesti polgárság belátja, hogy egy nagyváros virágzó művészetek nélkül oly szintelen, mint a kert, melyben nincsenek virágágyak. E hasonlat különben meglehetősen sántit, miután a művészet nem csupán szép virág, hanem egyszersmind gyümölcs, melylyel a kedély, a szellem táplálkozik. E mellett egyik forrása a jólétnek is; mert a hol nagy muzeumok, jó színházak, kitünő képtárak vannak, ott évenként ezer meg ezer idegen áll meg s költi szivesen pénzét.

Különben ily igazságok meghallgatására a pestiek most nem érnek rá. Mindenki házat épít, házbért rugtat, részvénytársulatokban mozgolódik s a materiális boldogulás kerekeit tolja; de bi-

zony eljön az idő, midőn e prózai zakatolást meg-
nyva, rá fog gondolni arra is, a mi az életet szé-

píti s annak eszményiesb színezetet ad. Akkor
kevesebb lesz a panasz, s több az öröm.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

Történeti naptár. *Augustus hó* 13. Hunyady János beveszi Bécs-Ujvárost. 1487. — Cortez beveszi Mexikót 1521. — A görög hajóraj elég Parosznál 1831. — A világsi catastropha 1849. — Danilo montenegrói vladika † 1860.

14. Bugeaud győzelme a marokkóiakon 1844. — Haynau beveszi Peschierát 1848. Norvégia Svédországhoz csatoltatik. 1818.

15. István, a magyarok első királya † 1038. — Bonaparte Napoleon született 1796. — Scott Walther született 1771. — Kossuth Lajos búcsúja a haza határán Orsovánál 1849.

16. A svédek első elszakadása az uniótól 1434. — Arad kapitulál 1849. — IX. Pius pápává választatik 1845.

17. Smolenski esata 1812. Az ozmán hajóraj Samosnál vereséget szenved 1824. — Általános amnestia Franciaországban 1759. — Az osztrák és francia császárok találkozósa Salzburgban. 1867.

18. Maurocordatos Sándor † 1865. — Borgia Sándor pápa † 1503. Traverdahli béke 1700. — Ferenc József ő felsége született 1830. Balzac † 1850. Császár Ferenc † 1858.

19. Beranger született 1780. — Lafayette fogásba tetetik 1791. — Lázár Vilmos kapitulál Karansebesen 1849. — A szent-tamási esata 1849.

Közli: V. A.

* (*Amerikai dologházak.*) Az Egyesült-államok fegyintézetei közt első helyen kell említeni a dologházakat, hol a fegyencek egy része napi munkával foglalkozik. E fegyházakban, melyek közt a new-yorkit mintaképül lehet felhozni, minden fegyenc állásának lehetőleg megfelelő munkával foglalkozik, és senkit sem csüggesztenek előbbi életéhez mért alacsonyabb foglalkozással. A javulást ezzel is elősegíteni akarják. A földolgo, hogy a fegyenceket foglalkoztassák s gondolataikat a munka körül összpontosítsák. A festőnek meghagyják festékét, a zenésznek hangszerait, a kézművesnek szerszámait, stb. A roppant épületben műhelyek, csinos szobák, zenetermek stb. vannak. Emitt furnak, gyalulnak, amott vasat kalapálnak; egyik asztalnál esztergályos dolgozik, a másiknál órás, szabó stb. Egy nagy teremben állandó kiállítás van, melyben 2 penny a belépti díj. A kiállított tárgyak mind a fe-

gyencek művei. Ha szatócs vagy, s boltod elé valami címtáblát akarsz festetni, az egyik sarokban találsz címtáblákat, s a melyikről látod, hogy festője érti mesterségét, annál megrendelheted a mit akarsz. Ha gyzemekjáték kell, válasszthatasz. Ha körülnézed a kiállítást, megismerkedhetel a legjobb művesekkel, kik a fegyházban vannak. Itt minden olcsó és mindent gyorsan kapsz. Találsz elegáns öltönyöket, bútorokat, szőnyegeteket stb. A fegyencek keresetéről szigorú számadás történik, az élelem árát levonják s a többit félreteszik, és csak kiszabaduláskor kézbesítik. Minden héten zene van a nagy teremben, s többnyire fegyencek játszanak. Az udvaron járva, azt lehetne hinni, hogy egy munkástelepen vagyunk, ha a föl-lejáró fegyveres öröket nem látók. A szigor igen nagy, s meg van jelölve, melyik fegyencnek meddig szabad az udvar területén járni. A fegyencek egy része szerszámokkal, baltákkal, vágó eszközökkel dolgozván, az örök mindig töltött fegyverekkel sétálnak, s a falakon 10—15 emberből álló őresapat megy körül minden fél órában.

Az örök lakosztályait erős vasajtók védik, s mindenünnen kijárás van a szabadba. A fegyencek tartása kevésbe kerül az államnak, miután a tartási költségeket keresetükből levonják. Említést tesznek egy szabó fegyencről, ki iszákos és játékos lévén, bár keresett szabó volt: tönkre jutva, házi urát megrabolta. Ez ember itt szorgalmasan dolgozva, családját is képes volt eltartani, s két hó alatt 49 dollárt (98 firt) tettek félre számára.

* (*Álarcos dinom-dánom a cserkeszeknél.*) Szeptemberben minden cserkesz herceg elhagyja házát s egy hegyességbe vonul, hol sátort épített magának. Udvara követi, hanem a rokonságból senkinek, még bátyjának sem szabad kísérni. S itt mindenki álarcban jár, s nem beszél cserkeszül. Oda vonulnak a herceg titkos barátjai is, kik vele együtt raboltak, de mindnyájan álarcban. Egymást nem ismerik, de a herceg ismeri valamennyit. Ez alakoskodás hat hétig tart, mely idő alatt egy része az álcázottaknak a szomszédba lopni jár, s mivel ez időtájtban mindenki különösen vigyáz: igen sokan sebesülnek meg, és esnek el, nem ritkán hercegek is, mert nem ismerik őket.

hozzuk, hogy a bécsi csász. műipari muzeum igazgatója dr. Eitelberger Rudolf ur, készenek nyilatkozott a magyarországi iskolák részére is átengedni a sok remek gypszmintát, azon kedvezmény mellett, hogy nagyobb számú megrendeléseknél azok árát az iskolai előjáróság által meghatározandó részletekben is elfogadják. Ily módon vidéki iskoláink kiállításokat rendezhetnének, melyek nemcsak népünk izlésének emelésére szolgálnának igen előnyösen, hanem bemeneti díj mellett némileg még a költséget is megtérítene. A megrendelések közvetlenül Bécsben a cs. műipari muzeum (k. k. Kunst- und Industrie-Museum) igazgatóságánál történhetnek. Pest, 1889. aug. 1. — Rómer Flóris.

* (Pénzügyi okmányok.) Pár nap előtt öt terhes vasuti kocsi robotgott be a pesti indóházba Bécs felől. Mind az öt okmányokkal volt terhelve, s ezek sulya 5000 mázsát nyomott. A közös pénzügyminiszterium levéltáraiban volt, Magyarországot illető okmányok ezek, melyeket 1859-ben vittek Bécsbe, honnan most Lónyay visszahozatta.

* (Viziszonny.) Devecsery István, 12 éves fiu, 6 hét előtti ebmarás következtében f. évi aug. 5-én a pestvárosi Sz.-Rókus kórházban, viziszonnyban meghalt.

* (Übrük Borbálu esetéről) most már kevés ujat tudnak jelenteni; a vizsgálat erőlyesen foly, s az eredmény egyelőre nem közzölhető. A szerencsétlen Übrük B. testvérei Varsóból Krakkóba megérkeztek, s azonnal kihalgattatták a törvényszék által; ezután 30 évi távollét után felkeresték a tébolydában fekvő nővérüket, kire azonban megjelenésük legkisebb benyomást sem tett. Midőn az orvos mondá neki, hogy ezek testvérei, azt felelte, hogy az nem lehet, mert testvérei már az égben vannak, s közben sokat beszél testvérei lelkeiről stb. Nevezetes rendeleteket bocsátott ki, — bécsi lapok szerint, az osztrák belügyminiszter ezárdá- esetet folytatá. A tartományi helytartók utasítottak

valamennyi zárda szigorú megvizsgálására; továbbá a helytartók kötelesek a clerusnak világosan tudtal adni, hogy egyházi előjárók által rájuk szabott büntetéseknek magukat alávetni nem tartoznak, s a törvényes hatóságon kívül más nem használhat erőszakot ellenük. Mindazok, kik egyházi hatóság ítélete folytán szabadságuktól megfosztattak, szabadon bocsátandók; végül a helytartók kötelessége időnként megvizsgálni a zárdákat.

* (A lengyel püspökökről) következő szomorú érdekes kimutatást olvasunk: Felinski, varsói érsek, négy év óta Jaroslavba van internálva. Utóda, Rzewuski püspök, Astrachanba hurcoltatott. Mindkét utóda, Domagalszki és Szczygielski kanonokok Belső-Oroszország ismeretlen helységeibe utasítottak. Kalinski, görök-egyesült püspök Wiatkába vitetett, hol a zordon égál áldozata lett. Szymanski, podlachiai püspök, Lomza börtönében halt meg. Popiel, plocki püspök, Oroszország belsejébe vitetett. Soznowski, lublini püspök, Lembergbe megfutamodván, így kerülte ki elhurcoltatását. Lubienski, angustowoi püspök, sziberiai útjában Nieschnei-Nowgorodban halt meg. Majercak, kielcei püspök, e pillanatban Perm felé utazik; Zwolinski kanonok, a varsói érsekség kormányzója, „külföldre utazik.“ (Természetesen, nem a maga jószántából.)

„Guyon honvédtábornok a nagyszombati esatában“ című idei műlapunkra vonatkozólag értesítjük t. olvasóinkat, hogy annak első próbanyomatu lapja már hetek előtt elkészült, azonban ezen pompás színezetű kép több ezer példányának nyomása hosszabb időt vesz igénybe, azért azt a csomagolási 30 krnyi illetéket beküldött előfizetők részére, miként a múlt években, úgy az idén is csak a negyedik évnegyedben kezdjük megküldeni. Ennél fogva addig minden e tárgyú reklamatió céltalan. A kiadó-hivatal.

H I R D E T É S E K.

! Lefauchaux-töltények!

Gevelôt J. gyárából Párisban.

Gevelôt-jegygyel südés 12-es 8bűk 1000 darabja	37 forint.
„ „ „ 16-os „ 1000 „	32 „
L'Abelle „ „ 12-es „ 1000 „	25 „
„ „ „ 16-os „ 1000 „	22 „

Lancaster-töltények, Sellier és Bellot puskamiveseiktől Prágában.

12-es 8bűk 1000 darabja 80 ft. — 16-os 8bűk 1000 drb. 27 ft. Legújabb szerkezetű kettős oszú Lancaster-fegyverek, saját készítményeim, darabja 150—200 frtig.

Lefauchaux kettős oszúvek, különféle rendszer szerint, saját gyártmányaim, darabja 85—200 frtig.

Lefauchaux kettős oszúvek, idegen gyártmány, de jól kipróbálva, 50—85 frtig.

Kézi revolverek, 10 frttől 30 frtig.

Lefauchaux-revolverek, különféle nagyságban és alakban, pontosan kidolgozva, 12 frttől 50 frti.

Továbbá egy- és kéteszű kupaesos vadászfegyverek, szoba-pisztolyok és pusák, vadász-csukászok és gyutasok a legutányosabb áron kaphatók.

Kirner József,

magyar kir. udvari fegyvergyárosnál Poston, szervita-tér 4. sz. alatt.

Minden fegyverért kezeskedünk, s kívánatra 14 napig másórt ki is cseréljük. Levélbéli meg-öndölekre postai utánvét mellett is küldetnek

1372 1189

ERŐSÍTŐ ÉS ANYAGGYŰJTŐ SZER,

nem gyógy- sem izgató-szer! Fontos mindazoknak, kik nemi gyöngeségben szenvednek!

Dr. KOCH férfiassági álladéka.*)

ÜVEGENKINT KÉT FORINT.

Növények- és ásványokból nyert kivonattal, mely a nemi gyöngeségeket rendszeresen legyőzi az elvesztett nedveket bizton visszaállítja, s több heti használat után már eltávolítja az önfertőzés, kicsapongás borzasztó következményeit.

A mi „LIEBIG J. TÁPISZERE“ (az anyatej mesterséges pótlása) a gyermekek és lábadozó egyének számára, ugyanaz „Dr. KOCH FÉRFIASSÁGI ÁLLADÉKA“ (a termelő nedvek gyökeres kiegészítője), a gyöngélkedők, tehetetlenek s a bujából lábadozók számára, tekintet nélkül a nemre s korra.

A legszigorúbb hallgatóság biztosítása s minden hosszadalmasság nélkül, csupán egyenes úton kapható Dr. KOCH-nál ÉCSBEN, Harmoniegasse Nr. 9.

**„A legnagyobb vászonruha-raktárban
váczi-utca**

„YPSILANTIHOZ“

Pesten.

kaphatók a legolcsóbb árakon a legnagyobb választékban
**mindennemű kész fehérneműek urak, hölgyek
és gyermekek számára,**
ugymint:

20,000 darabnál több **férfi-ingek** rumburg, hollandi vagy irlandi vászonból, darabja 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 6 ft 50 kr, 7 ft, 8 ft, 10 ft, 12 ft.

10,000 darabnál több **színes férfi-ingek** 1000 különböző mintában 1 ft 50 kr, 1 ft 80 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft.

Férfi madapolan-férfi-ingek 1 ft 50 kr, 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft.

Férfi-gatyák vászonból magyar, félmagyar vagy francia mintára, 1 ft 75 kr, 2 ft, 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft.

Női-ingek vászonból simák: 2 ft 25 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 5 ft, hímreze 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 5 ft, 6 ft, 8 ft, 9 ft, schweiczi és francia mustrával 4 ft, 4 ft 50 kr, 5, 6, 7, 8, 10 ft.

Női fűző-vállak (Damen-Mieder) 1 ft 50 kr, 2 ft 50 kr, 3 ft, 3 ft 50, 4 ft, 4 ft 50 kr.

Füveg-vászonból, 4 éves 1 ft 80 kr, 2 ft 40 kr, 6 éves 1 ft 85 kr, 2 ft 40 kr, 8 éves 2 ft, 2 ft 45 kr, 10 éves 2 ft 10 kr, 2 ft 65 kr, 12 éves 2 ft 40 kr, 2 ft 10 kr, 3, 50, 14 éves 2 ft 65 kr, 3 ft 15 kr, 4 ft 20 kr, 16 évesnek 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr.

Színes fü-ingek, négy éves 1 ft 10 kr, 1 ft 25 kr, hat éves 1 ft 25 kr, 1 ft 40 kr, nyolc éves 1 ft 35 kr, 1 ft 55 kr, tíz éves 1 ft 60 kr, 1 ft 75 kr, tizenkét éves 1 ft 65 kr, 2 ft, tizenöt éves 1 ft 75 kr, 3 ft 10 kr, tizenhat éves 1 ft 75 kr, 2 ft 30 kr.

Mindennemű téli, alsó-mellények, nadrágok, hártenyák és egyéb téli czikkék férfiak és hölgyek számára nagy választásban.

Főraktára a legjobb amerikai krinolinak mindenféle színben 2 ft, 3 ft 25 kr, 3 ft 50 kr, 4 ft, 5 ft.

Színes alsó-szoknyák 4 ft 75 kr, 5 ft, 5 ft 50 kr, 6 ft, 7—10 ftig.

Es sok egyéb kész fehérnemű czikkék, melyekről az árjegységek kívánatra bérmentesen elküldetik. Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat rumburg, hollandi és irlandi vásznakban, vége 27, 28, 30, 32, 35, 40—120 ftig.

Creasóvaszon vége 12 ft, 12 ft 50 kr, 13, 14, 15, 16, 18, 20—25 ftig.

Vászonsebkendők, tucatsja 3 ft, 3 ft 50 kr, 4 ft, 4 ft 50 kr, 5 ft, 6 ft, 7 ft, 8 ft, 9 ft, 10 ft, 30 ftig.

Törülközők, tucatsja 5 ft 50, 8 ft, 6 ft 50, 7, 8, 10, 12—20 ftig.

Színes ággy kanavász vége 9, 10, 11, 12, 13—16 ftig.

Vászon asztalkendők, tucatsja 5 ft, 5 ft 10 kr, 6 ft 80 kr, 6 ft 60 kr, 7 ft 50 kr, 8—12 ft. **Abrószok** minden nagyságban 6 személytől 24-gy usztali készletek 6, 12, 18 és 24 személyre.

Nagy választás ággyterítők, piquet és tricót paplanokból, kávé és csészekezdőkől.

Ményszemzinyi készletek bevásárlásnál fehérneműnk ropantalmaza következtében oly helyesben vagyunk, hogy a legnagyobb mennyiség mindenkor készen szolgáltatathatók.

Küldeményeket minden irányban utánvéttel meg a levél érkezte napján azonnal elküldünk és csomagolást nem számítunk, ugyszintén megrendelések leg hamarabb elkészítetnek.

Kollarits József és fiai

K. 865. N. 1510. H. 1849. F. 128. M. 39. Ü. 84. Hk. 17. Hp. 8. I. 12.

Medaille de la société des sciences industrielles de Paris.

Semmi öszhaj többé!

MELANOGENE

Dicquemare-től Rouenből. Gyár: Rouenben, rue Saint-Nicolas 39.

A haj és szakálnak pillanatnyi gyors, — bármely árnyazatu, a bőrre nézve minden kártékony hatás nélküli festésére.

Ezen festőszer legjobb valamennyi eddig használtak közt. Főraktár: Pesten Török J. gyógyszerész úrnál bírály utca 7. sz. Ára 3 ft 50 kr, postán 20 kiral több.

Az

„Athenaeum“-ban megjelent:

Jókai Mór: *A szerelem bolondjai.*

E regény talán legnagyobb sensatiót költött a kedvelt regényíró minden eddig megjelent művei közt. Cselekvénye a legújabb mult politikai világban, az ugynevezett provisoriumban játszik. A nélkül, hogy személyeket festene, ismerősök előttünk mindezen alakok: a méltóságos úrtól — ki mindenféle kormány alatt méltóságost játszik, az élelmes bankáron s a divathölgyön át egész a cirkus bohócáig; ugyszintén a nádaly-természeti államhivatalnokoktól a nemesszivő katonáig.— Társadalom-politikai korrajz emő, mely e tekintetben mintegy folytatása a külföldön is oly nagy érdekeltséggel fogadott „Új földesur“-nak a előre is örülnök a kedvező fogadtatásnak, melyet e mű mind a szomszéd-német, mind a távolabbi angol irodalomban magának s irodalmunknak szerez. 4 kötet 4 ft.

Beck Károly. *Mater dolorosa.* Elbeszélés. Ford. Beck Hugo . . . 1 ft.